

Сподівання як засіб соціальної ідентичності

Олег Масюк, Запорізький національний університет

У статті розкриваються основні аспекти формування ідентичності в процесі створення сподівання через темпоральну міграцію самості і різновекторну ідентифікацію. Охарактеризовано темпоральну ідентифікацію як сукупність можливостей усвідомлення самосуб'єктності учасника сподівання в окремі проміжки соціального часу. Автор статті підкреслює важливість спільного майбутнього як складової соціальної ідентичності. Колективна цілісність виходить з наявності домінуючого вектору на перспективу подальшого співіснування.

В якості базових складових ідентифікації в сподіванні виступають формування «Я» відносно вікових змін та становлення взаємодії «Я – Інші», що розкривається у комплексі самості, рольової та родової ідентифікації. Окремої уваги заслуговує проблема перенесення ідей Тридентського собору в нерелігійну площину, що передбачає створення «фабрики сподівання» на основі використання взаємодії «ідентичність – інаковість».

У процесі аналізу ідентичності виділяється чуттєва та мисленнєва складові сподівання, які виконують роль основи та оціночної модифікації усвідомлення взаємозв'язку «людина – світ майбутнього». Інтелігібельна ідентичність соціальних сподівань задається осмисленими образами майбутнього, навіть за умови використання різного операційного інструменту мисленнєвої активності.

Визначено, що носії соціальних сподівань можуть зіткнутись з нетотожністю, яка проявляється в апотропії по відношенню до проєкції майбутнього, інших проєктантів та умов навколишнього суспільного середовища. Подолання бар'єрів апотропії можливе за рахунок перенесення інтенції ідентифікації, що має кристалізувати зміст сподівання для цілісного сприйняття прийдешніх змін та прийняття їх належним чином.

Ключові слова: ідентифікація; ідентичність; сподівання; інтелігібельність; самосуб'єктність; наратив; передрозуміння; самість; інаковість; апотропія

Hope as a means of social identity

Oleh Masiuk, Zaporizhzhya National University

The article describes the main aspects of the formation of identity in the process of creating hope through temporal migration of the self and multi-vector identification. Temporal identification defined as the totality of the possibilities of awareness of the self-participation of the participant of hope in social time. The author of the article emphasizes the importance of a joint future as a component of social identity. Collective integrity comes from the presence of a dominant vector for the prospect of further coexistence.

The basic components of identification in the hope are the formation of the «I» regarding age-related changes and the formation of the «I – Others» interaction, which is revealed in the complex of the self, role and tribal identification. Special attention should be paid to the problem of transferring the ideas of the Council of Trent to the non-religious plane, which envisages the creation of a «factory of hope» based on the use of the interaction «identity – otherness». The self is the search for the hero of the future in himself through the behavior of others, which allows identification and finding within the limits of the living space now. It is the means and the ultimate goal of hope, which moves man to the edge of the desired being.

As a result, in the process of analyzing identity, the sensual and mental components of hope highlighted, which serve as the basis and evaluation modification of awareness of the relationship «people – the world of the future». The intelligible identity of social hope given by meaningful images of the future, even when using a different operational tool of mental activity.

It has been determined that carriers of social hopes may encounter non-identity, which manifests itself in apotropy in relation to the projection of the future, other designers and the conditions of the surrounding public environment. The benefits of this study are to determine the direction of overcoming the barriers of apotropy by transferring the identification intention, which should enrich the content of hope for the holistic perception of future changes and their proper adoption.

Keywords: identification; identity; expectation; intelligibility; self-identity; narrative; pre-understanding; the self; otherness; apotropy

Надежда как средство социальной идентичности

Олег Масюк, Запорожский национальный университет

В статье раскрываются основные аспекты формирования идентичности в процессе создания надежды при помощи темпоральной миграции самости и разновекторной идентификации. Темпоральная идентификация определена как совокупность возможностей осознания самосубъектности участника надежды в отдельные промежутки социального времени. Автор статьи подчеркивает важность совместного будущего как составляющей социальной идентичности. Коллективная целостность исходит из наличия доминирующего вектора на перспективу дальнейшего сосуществования.

В качестве базовых составляющих идентификации в надежде выступает формирование «Я» относительно возрастных изменений и становления взаимодействия «Я – Другие», которое раскрывается в комплексе самости, ролевой и родовой идентификации. Отдельного внимания заслуживает проблема переноса идей Тридентского собора в нерелигиозную плоскость, предусматривающий создание «фабрики надежды» на основе использования взаимодействия «идентичность – инаковость».

В процессе анализа идентичности выделяется чувственная и мыслительная составляющие надежды, которые выполняют роль основы и оценочной модификации осознания взаимосвязи «человек – мир будущего». Интеллигибельная идентичность социальной надежды задается осмысленными образами будущего, даже при использовании различного операционного инструмента мыслительной активности.

Определено, что носители социальных надежд могут сталкиваться с нетождественностью, которая проявляется в апотропии по отношению к проекции будущего, другим проектировщикам и условиям окружающей общественной среды. Преодоление барьеров апотропии возможно за счет переноса интенции идентификации, которая должна «отчистить» содержание надежды для целостного восприятия грядущих изменений и принятия их должным образом.

Ключевые слова: идентификация; идентичность; ожидание; интеллигибельность; самосубъектность; нарратив; предпонимание; самость; инаковость; апотропия

Постановка проблеми.

Запорукою ефективної організації перспективного життя для кожної людини є самоідентифікація себе у світі, а також вміння «обрати сторону», що розкриває характер існуючої соціальності. Пришвидшення соціального часу перекладає акцент ідентифікації на спільне бачення перспективи (гармонійні соціальні сподівання).

На даний час можна прослідкувати тенденцію на вивільнення та розмиття наявних ідентифікацій. Збільшуються і лібералізуються позначки статі, розширюється розуміння віку людини, набирає оберти міграційний космополітизм, а також історія перестає відігравати вагоме значення у соціальній пам'яті. Проте у теперішньому суспільстві незмінну актуальність має питання про можливість продовження існування на бажаних умовах. Відповідно, дослідження сподівання як засобу соціальної ідентифікації є актуальним для нашої наукової роботи.

Аналіз досліджень і публікацій.

Підґрунтя для пошуку уособлень та отождоженень суб'єктів у проекціях майбутнього складається з декількох дослідницьких напрямків. Ідентифікацію як складову віддзеркалення людини у соціальному просторі розкри-

вають Д. Брук [1], М. Штірнер [12], І. Кон [3], Б. Ф. Скіннер [15], Е. Еріксон [13]. Місце цього феномену в процесі мисленевих мандрівок людини висвітлюють Л. Фейєрбах [8], П. Фейєрбабанд [9], В. Хёсле [11; 14]. Темпоральні аспекти пошуку соціальної тотожності описують М. Хальбвакс [10], С. Переслєгін [5], М. Решетніков [4], О. Чернієнко [7], М. Горяннич [2]. Метою цієї статті є осмислення сподівання як засобу соціальної ідентичності.

Виклад основного матеріалу.

Сподівання як поле ідентифікації є вектором для розробки гармонійної картини спільного майбутнього, яке влаштовує всіх учасників суспільних відносин. Його зміст визначає можливість скріплення перспективного співіснування в єдиному соціальному організмі.

Ідентифікація як предмет дослідження займає особливе місце в соціально-філософських пошуках. О. Чернієнко стверджує, що це: «... поезія духовного скріплення спільноти» [7, с. 210]. Відповідно до цього твердження, сподівання є ненаписаною поемою людської єдності, де ідентичність та ідентифікація є станом і процесом креативного переосмислення перспективи.

Соціальна ідентифікація як фундамент для кожної людини має домінуючу інтенцію на час,

тривалість та умови існування. Е. Еріксон наполягає: «Щоб відчуті власну цілісність, молода людина повинна відчуті зв'язок між тим, ким вона стала за роки дитинства, і тим, ким вона імовірно може стати у майбутньому; між її власними уявленнями про себе та тим, ким її бачать інші» [13, с. 96]. У цьому твердженні виділяються два види ідентичності, які безпосередньо впливають на формування ідентифікуючих моделей сподівання. По-перше, розвиток «Я у різному віці» як гармонійного психо-мисленнєвого сприйняття суб'єктивної реальності. По-друге, становлення протиріччя «Я – Інші». Якщо перше є еквівалентом екстраполяції бажаного майбутнього, то друге – це боротьба зі спротивом його реалізації на практиці.

Торкнемось другої складової темпоральної соціальної ідентичності. Для І. Кона: «Соціальна ідентичність означає систему властивостей, завдяки яким людина стає соціальним індивідом, членом певного суспільства або групи, і передбачає поділ індивідів по їх соціально-класовій приналежності» [3, с. 204]. Використання сподівання як засобу ідентифікації передбачає участь діалогової селекції, де визначається відповідність загальним уявленням про устрій майбутнього соціального світу.

М. Решетніков наполягає на домінуючій ролі спільного погляду в майбутнє задля досягнення ефективної колективної ідентифікації. Він пише: «Зовсім не кордони, не прапор, а також не гімн і не громадянство. Перш за все спільність історії, мови, культури, традиції і найголовніше спрямованість у загальне (для всієї нації) майбутнє, яке спочатку існує тільки як ідея. А коли ми говоримо про багатонаціональні держави, де спільність історії, мови, культури, традиції початково відсутня або була вимушеною і тимчасовою, залишається тільки спільне майбутнє, і воно повинно мати рівну привабливість для всіх національних спільнот» [4, с. 145-146]. Відповідно, спільне напрацювання сподівань створює справжню людську єдність, яка тотожна пропозиції обміну ресурсами життєдіяльності задля взаємовигідного продовження існування. Сподівання постає основою для розвитку соціальної сингулярності відносно викликів навколишнього середовища та розбудови належних умов життя.

О. Чернієнко пов'язує трансформацію ідентичності зі змінами у швидкості плину соціального часу. На її думку, соціальна активність «... змінює призму бачення людей: сучасність вимагає від індивіда будувати свою поезію (візуальну

метафору ідентичності), ґрунтуючись на майбутньому, а не минулому» [7, с. 7]. Підтримуючи цю думку, необхідно зазначити, що перспективна ідентифікація як і поезія надають великого значення ритму та «барвам» у вираженні себе.

Наведена теза відкриває нам очі на напрацювання навичок створення сподівання через відчуття соціального ритму та його відтворення у оточуючому просторі. Якщо ритм відповідає за народження сподівання, то контраст впливає на появу несподіванки. Надання переваги одному зі вказаних засобів для організації життя визначає ідентифікацію людини з прийнятним майбутнім. Ритм і контраст є векторами пріоритетів для підготовки до перспективи.

Ідентифікація відносно сприйняття соціального часу має ритмічний та повторюваний характер. М. Хальбвакс стверджує: «Від кожного відрізка нашого минулого у нас залишаються деякі спогади, ми весь час їх відтворюємо та через них підтримуємо відчуття нашої ідентичності» [10, с. 125]. Репетитивність властива не тільки ідентифікації з суб'єктивним минулим, а й при створенні сподівання як проєкцій майбутнього на загальносуспільному рівні.

Ідентичність виступає регуляторним засобом задля створення погоджених соціальних сподівань. Створення «фабрики сподівань» на основі ідентичності є флюгером для досліджень соціальної сфери. В. Самохвалова наполягає: «У майбутньому суспільстві завоювання та утримання влади над думками стане набагато важливішим розвитку самих потужних, самих досконалих систем озброєння» [6, с. 34]. Ідентифікація набуває значення соціальної зброї, якою виборюється бажана уніфікація проєкцій майбутнього.

Вагоме значення у ідентифікації людини з бажаним майбутнім відіграє розуміння норми та відхилення, яке набуває аксіологічного значення та реалізується у таких категоріях як краса. На думку О. Чернієнко: «Краса передбачає відхилення від норми, сюрприз, відкриття, радісну несподіванку, новизну» [7, с. 69]. Відтак, у сподіванні на прийдешню ідентифікацію виникає діалектичне протиріччя. З одного боку, людину завжди вабить краса як краще відхилення від наявного, а з іншого, вона намагається дотримуватись норми існування, щоб перетягнути теперішнє у майбутнє.

Природною для сподівання є самосуб'єктність його автора, але у комплексі соціальних очікувань вона вважається радикальним анархізм

мом. М. Штірнер інкарнує егоїзм у проектування майбутнього як засіб боротьби за прийдешнє існування. Він пропагує самоідентифікацію: «Я власник самого себе у будь-який час і при будь-яких умовах, якщо тільки я вмію бути тільки своєю власністю та не віддавати себе за безцінь іншим» [12, с. 147]. Подібна точка зору є надзвичайно корисною за винятком того, коли проєктант майбутнього позбавляється допомоги інших у пошуку шляху для досягнення бажаного існування в перспективі.

Центральне місце у пошуку ідентичності займає співвідношення особистісних сподівань і соціальних очікувань, яке визначає фактичний зміст першого та життєздатність другого. Л. Фейєрбах бачить ідентичність у спільному, яке отожднює з людською сутністю. На його думку: «Людина для самої себе є одночасно «Я» і «Ми»; вона може стати на місце іншого саме тому, що предметом її свідомості слугує не тільки її індивідуальність, але й її рід, її сутність» [8, с. 25]. Встановлення ідентичності через спільне стає основою для простору існування соціального сподівання. Його родова ознака має задавати канву наративу проєкції майбутнього, а зміст має встановлюватись індивідуально.

Людина, яка вміє бачити майбутнє наділяється надприродними характеристиками ще з перших спроб пізнання оточуючого світу. ореол святості розповсюджується не тільки на автора-візійнера, а й на проєкцію майбутнього. П. Фейєрабенд нагадує: «Триденський собор забороняв тлумачення Євангелія, які суперечать думці Святих Отців» [9, с. 332]. Домінування контролю над проєктуванням майбутнього спонукає до вибору одиничного, що ставить під загрозу спільне та його перспективне відображення.

Вибір сторони у підтримці прийдешнього існування залежить від медіаторів при створенні проєкції майбутнього, які можуть впливати на розгалуження у баченні перспективи. Вибір на користь одиничного в сподіванні обумовлений експлікацією суб'єктивного існування у майбутньому, що вступає в антагоністичний спротив духовним та світським регуляторам (на кшталт Триденського собору).

Визначаючи специфіку ідентифікації при створенні сподівання, необхідно звернутись до точки зору В. Хьосле. Він наполягав на наявності різниці між реальною (емпіричною) та формальною (логічною) ідентичністю [11]. Сподівання містить формальну ідентичність, щодо якої суб'єкт у думках ідентифікує себе з

бажаною перспективою існування та вибудовує логічні кроки для її реального досягнення.

Процес переходу від формальної до реальної ідентифікації з бажаним у сподіванні не є обов'язковим і однозначним. Деякі аспекти імовірного людського існування розкриваються виключно на інтелегібельному рівні, так як відсутні потенційні умови для їх фактичної реалізації. Разом із цим інтелегібельні сподівання виступають спрямовуючими стимулами реалізації недосяжного майбутнього.

Ідентифікація відображається не тільки у незримому світі суб'єкта проєктування, але знаходить своє відображення і у фізичному просторі. Окремої уваги заслуговує образ міст майбутнього та їх відображення у соціальних сподіваннях людей. Д. Брук наголошує на вестернізації міст Сходу як домінуючої моделі їх майбутнього розвитку. Він пише: «Дубай, як правило, викликає куди більш суворі судження. Місцеві звичайні стерті, арабську мову витісняє англійська, замість базарів – торгові центри, в супермаркетах продається свинина, в готелях наливають алкоголь; це місто, де традиції арабського світу навмисно розмиваються, поступаючись місцем безликому, позбавленого смаку глобальному майбутньому» [1, с. 19]. Відбувається крос-культурна ідентифікація з популярними зразками урбаністичного існування, яке виноситься в якості стандарту суб'єктивної проєкції майбутнього щодо перетворення наявного місця життя, або обрання іншого.

Сумніви щодо кінцевої мети соціального сподівання заважають ідентифікуватись з ним читачу цієї проєкції майбутнього, що приводить до кризи перспективної ідентичності. Відповідно, у взаємодії «читач – наратив – сподівання» задіяні довіра та сумнів щодо оцінки майбутнього, які виступають індивідуальними регуляторами реалізації сподівання на практиці.

Потрібно розрізняти сумнів та критику у проєктуванні прийдешнього. Якщо сумнів зупиняє реалізацію бажаної перспективи, то критика дозволяє обрати та ідентифікуватись із жаданими умовами буття. Сумніви можуть стосуватись не тільки змісту, але й виконавців сподівання. Виходячи з цього, можна казати про подвійну ідентифікацію з автором-виконавцем та наративом сподівання. Покращення засвоєння сподівання відбувається за рахунок героїзації сюжету прийдешнього існування, що відтворює суб'єкту ідентифікацію читача зі змістом і перехід до авторства власного майбутнього. Святі-мученики,

національні герої, культові постаті є об'єктом для перетворення самоідентифікації в соціальну ідентифікацію.

Інтелігібельна ідентичність суб'єктів соціальних сподівань є регулятором у механізмі «Ми – Вони», який дає передрозуміння можливості співіснування в перспективі. При цьому тотожність перевіряється на основі пошуку ідентичності суб'єктивних поглядів на спільне майбутнє, так як операційні інструменти осмислення перспективи універсальні.

Унікальним проявом проектування майбутнього є відмова від реалізації спільних соціальних сподівань через несумісність образів та основних понять, які характеризують прийдешнє співіснування. Ідентифікація небезпеки перспективи відтворює доволі цікавий зворотній ефект. Пошук ворогів у навколишньому середовищі та ідеалізація власної проекції майбутнього не дає побачити того, що автор сподівання може помилитись і бути ворогом самому собі. Мати простір для пошуку ворога у самому собі є запорукою ефективності авторства сподівання.

Колектив авторів на чолі з С. Переслегіним пов'язує проектування майбутнього зі здатністю людини до набуття статусу суб'єкта. На їх думку: «Суб'єкт діяльності розглядається як єдність самості, інаковості (прийняття на себе ролі) та традицій, які задаються родовою практикою» [5, с. 197]. Відповідно, наявні три різновиди ідентичності, які дозволяють створити і реалізувати сподівання: самоідентифікація, рольова та родова ідентифікація. Вони задають межі і напрямки перспективної діяльності, а також визначають фактичний розмір проекції майбутнього існування.

Ці три ідентичності розвиваються поступово, але фактично співіснують протягом життя людини. Самість, фаховість та громадянськість завжди доповнюють одна одну. Якщо розглядати ідентичність як формулу «бажане Я = дійсне Я» в рамках гармонії прийдешнього існування, то виходить, що ці ідентичності є показниками реалізації сподівання.

Темпоральні площини бажаного та дійсного співпадають у процесі впровадження проекції майбутнього в життя. Гармонійне співіснування особистісної та соціальної самості не передбачає вимірювання їх ідентичності, а орієнтується на баланс співіснування. Подібна темпоральна ідентифікація виконує роль стимулятора, який забезпечує реалізацію сподівання у соціальній практиці. При цьому, це взаємний стимул як для

суб'єкта проектування майбутнього, так і для спільноти, в якій він бажає реалізувати власне бачення прийдешнього.

Самість як складова ідентифікації розглядається за векторами своєї спрямованості. Б. Ф. Скіннер наполягає: «Самість найчастіше використовується як гіпотетична причина дії, але поки зовнішні змінні залишаються непоміченими, вона зосереджується на самоорганізації людини» [15, с. 283]. Виходячи з цього твердження, сподівання як відображення самості суб'єкта проектування майбутнього спрямовує його на реалізацію бажаної тотожності суб'єктивного бачення прийдешньої та фактичної перспективи.

Ідентифікація з майбутнім у сподіванні відбувається у вигляді співставлення. Аналізуючи процес осягнення прийдешнього, М. Горяннич стверджує: «...суб'єкт, фокусуючи увагу на майбутньому, ставить водночас себе, теперішню свою думку про майбутнє у відношення до нього, яке хоче пізнати... Також суб'єкт своєрідно «омайбутнює сучасність», тобто переносить себе завдяки випередженню думки з цієї миті в наступні... У такому процесі суб'єкт здійснює нібито самоідентифікацію себе в майбутньому, співвідносить себе теперішнього з тим, яким він буде потім» [2, с. 52]. Подібне темпоральне співставлення та перенесення виступає мисленневою мандрівкою у часі, яка доступна кожному автору сподівання та корисна для розвитку соціальної практики, так як передбачає формування самості як стимулюючої основи перспективного життя. Сподівання є засобом для проектування майбутнього та переосмислення теперішнього, що напряму пов'язано з цим якісним темпоральним компаративом.

Темпоральна ідентифікація спрямовується як на майбутнє, так і на минуле. Задля цього процесу людина використовує візуальні образи себе та оточуючого середовища, в яких уособлюється те, чого не вистачає і хотілося б повернути. Самість мігрує у суб'єктивному осмисленні часу, формуючи підґрунтя для створення сподівання як проекції прийдешнього. Темпоральний напрям руху пов'язаний зі станом автора проекції, який перетягує образи минулого та майбутнього у теперішнє існування задля його нормалізації або поліпшення.

Мисленнева надбудова сподівання є варіативною, що обумовлюється необхідністю впровадження особистісного сподівання у соціальний простір (його соціалізацією), або відсутністю сили волі та знань для його самостійної

практичної реалізації. Відповідно, причини використання мисленнєвої надбудови сподівання обумовлені необхідністю сумісності в перспективі існування.

Звернемось до проблеми апотропії при створенні сподівання, яка пов'язана з помилкою у сприйнятті та осмисленні перспективи. Відвернути людину може як чуттєвий образ, так і осмислена проекція майбутнього. Апотропія сподівання як небажання ідентифікації може бути пов'язана з наявними табу і забобонами, які заперечують перспективу розвитку, а також з умисними або випадковими помилками при створенні сподівання, які викривляють об'єкт темпоральної ідентифікації.

Крім того, апотропія до цієї проекції майбутнього пов'язана зі складністю оцінки загроз прийдешнього, яка може зупиняти пріоритетні напрямки перспективного розвитку. Перенесення акцентів з «Я» на «Ми» (або навпаки) в процесі темпоральної ідентифікації дозволяє подолати апотропію при створенні сподівання.

Висновки.

Ідентифікація як наратив сподівання є багатограним та взаємним відображенням існування в часі, просторі, в душі людини та у соціальному світі. Вона пов'язана з популярністю

соціальних процесів і обумовлена необхідністю виживання у невідомому майбутньому. Ідентифікація для людини у сподіванні постає засобом інтелігібельної мандрівки у світ бажаного буття, ідеального та життєдайного.

Самість постає пошуком героя майбутнього в собі через належну / неналежну поведінку інших, що дозволяє ідентифікуватись та віднайтись у межах життєвого простору на даний час. Вона є засобом і кінцевою метою сподівання, яка рухає людину в край бажаного буття. Самість як засіб і самість як мета є рухом від пункту «А» в пункт «Б» задля реалізації сподівання. Вона є одночасно і імплзією, і остаточною матерією, яка сформувалась після вибуху. Додання повторювальної ідентифікації у створення сподівання наводить на думку про ритмічність подібних імплзій, які забезпечують «вибухове» життя у перспективі.

Дуалізм ідентифікації в сподіванні полягає у пошуку балансу краси і відрази, які співіснують навколо норми та визначають потенціал людини щодо майбутніх соціальних перетворень. Перенесення векторів ідентифікації дозволяє долати бар'єри, які заважають людині рухатись у майбутнє в межах означеної проекції та збалансовано сприймати будь-які відхилення від норми існування.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Брук Д. История городов будущего / Д. Брук. – М.: Strelka Press, 2014. – 436 с.
2. Горянич М. Ю. Футурология. Философия будущего / М. Ю. Голянич. – Ивано-Франківськ: Лілея-НВ, 2017. – 540 с.
3. Кон И. С. В поисках себя: личность и её самосознание / И. С. Кон. – Москва: Политиздат, 1984. – 335 с.
4. Решетников М. М. Психическая травма / М. М. Решетников. – Санкт-Петербург: Восточно-Европейский Институт Психоанализа, 2006. – 322 с.
5. Переслегин С. Сумма стратегии / С. Переслегин, Е. Переслегина, А. Желтов, Н. Луковникова. – Санкт-Петербург: Группа «Конструирование будущего», 2013. – 240 с.
6. Самохвалова В. И. Идентичность, норма и пределы толерантности / В. И. Самохвалов // Философские науки. – 2008. – № 4. – С. 26-46.
7. Чернієнко О. В. Візуалізація ідентичності суб'єкта у соціальному просторі інформаційного суспільства (соціально-філософський аналіз): дис... канд. філос. наук: 09.00.03/ О. В. Чернієнко. – Дніпро, 2018. – 228 с.
8. Фейербах Л. О сущности христианства / Л. Фейербах // Сочинения: в 2 т. – Москва: Наука, 1995. – С. 24-376.
9. Фейерабенд П. Прощай, разум / П. Фейерабенд. – Москва: АСТ: Астрель, 2010. – 477 с.
10. Хальбвакс М. Социальные рамки памяти / М. Хальбвакс. – Москва: Новое издательство, 2007. – 348 с.
11. Хёсле В. Кризис индивидуальной и коллективной идентичности / В. Хёсле // Вопросы философии. – 1994. – № 10. – С. 112-123.
12. Штирнер М. Единственный и его собственность / М. Штирнер. – Харьков: Основа, 1994. – 560 с.
13. Erikson E.-H. Identity, Youth and Crisis / E.-H. Erikson. – New York, London: W.W. Norton and company, 1994. – 338 p.
14. Hosle V. Dimensions of Goodness / V. Hosle. – Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 2013. – 450 p.
15. Skinner B. F. Science and human behavior / B. F. Skinner. – Retrieved from: <http://bf Skinner.org/newtestsite/wp-content/uploads/ScienceHuman Behavior.pdf>

REFERENCES

1. Bruk, D. (2014). *Ystoryja ghorodov budushhegho [The history of the cities of the future]*. Moscow: Strelka Press [in Russian].
2. Ghorjanych, M. (2017). *Futorologhija. Filosofija majbutnjogho [Futurist. Philosophy of the future]*. Ivano-Frankivsk: Lileja-NV [in Ukrainian].
3. Kon, Y.S. (1984). *V poiskah sebya: lichnost i eYo samosoznanie [In search of self: personality and self-awareness]*. Moscow: Polytyzdat [in Russian].
4. Reshetnykov, M.M. (2006). *Psykhicheskaja travma [Mental injury]*. Saint Petersburg: Vostochno-Evropejskyj Ynstytut Psykhoanaliza [in Russian].
5. Peresleghyn, S., Peresleghyna, E., Zheltov, A., & Lukovnykova N. (2013). *Summa strateghyi [Strategy amount]*. Saint Petersburg: Ghruppa «Konstruyrovanye budushhegho» [in Russian].
6. Samokhvalova, V.Y. (2008). Identichnost, norma i predelyi tolerantnosti [Identity, norm and limits of tolerance]. *Fylosofskye nauky*, 26-46 [in Russian].
7. Chernijenko, O.V. (2018) Vizualizacija identychnosti sub'jekta u socialnomu prostori informacijnogho suspiljstva (socialjno-filosofskij analiz) [Visualization of the identity of the subject in the social space of the information society (socio-philosophical analysis)]. *Doctor's thesis*. Dnipro [in Ukrainian].
8. Fej'erbakh, L. (1995). O suschnosti hristianstva [On the essence of Christianity]. *Sochynenyja. (Vols. 1-2)*. Moscow: Nauka [in Russian].
9. Fejrabend, P. (2010). *Proshhaj, razum [Goodbye mind]*. Moscow: AST: Astrelj [in Russian].
10. Halbvaks, M. (2007). *Sotsialnyie ramki pamyati [Social framework of memory]*. Moscow: Novoe izdatelstvo [in Russian].
11. Khēsle, V. (1994) Kryzys yndyvudualnoj y kollektivnoj ydentychnosti [The crisis of individual and collective identity]. *Voprosyi filosofii*, 10, 112-123. [in Russian].
12. Shtyrner, M. (1994). *Edinstvennyiy i ego sobstvennost [Sole and his property]*. Kharkov: Osnova [in Russian].
13. Erikson, E.-H. (1994). *Identity, Youth and Crisis*. New York, London: W.W. Norton and company.
14. Hosle, V. (2013). *Dimensions of Goodness*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.
15. Skinner, B.F. *Science and human behavior*. Retrieved from: <http://bfskinner.org/newtestsite/wp-content/uploads/ScienceHumanBehavior.pdf>

Масюк Олег Петрович

Канд. філос. наук, доцент
Запорізький національний університет
69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66.

Masiuk Oleh

PhD, Assoc. Prof
Zaporizhzhya National University
66, Zhukovskoho Str., Zaporizhzhia, 69600, Ukraine

Email: olegpm16@gmail.com

ORCID 0000-0003-3853-5863

Цитування: Масюк О. П. Сподівання як засіб соціальної ідентичності / О. П. Масюк // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2019. – Т. 22. – № 2. – С. 16-22.

Citation: Masiuk, O.P. (2019). Spodivannia yak zasib sotsialnoi identychnosti [Hope as a means of social identity]. *Scientific and theoretical almanac «Grani»*, 22 (2), 16-22.

Стаття надійшла / Article arrived: 07.01.2018

Схвалено до друку / Accepted: 08.02.2019